

„Előre szegzi mind hegyes dárda-fülét“ (Ar.: TSz. II. É.).
 „Tudja-e a tanú? *Mind tudja bizonynyal*“ (Ar.: TSz. III. É.).
 „Titkon a magyar most egymásra tekinget:
Viselnek alul mind sodros aczél inget“ (Ar.: TSz. IV. É.).

[Alany = a magyarok.]

„*Mind* ellened *vall*, mint férj-gyilkosa ellen“ (Ar.: TSz. VIII. É.)

[t. i. ez, a mit előzőleg felsorol a költő].

„Nagyot várt a népség, *mind* arra *tekinte*“ (Ar.: TE. III. É.).

„*Helybehagyák ott mind* böles szavait, tettét“ (Ar.: BH. I. É.).

„*Mind*, az utolsó is, oda-által *vannak*“ (Ar.: BH. X. É.).

[Alany = embereid.]

„Országokon által *mind* üzve *rohannak*“ (Ar.: BH. X. É.)

[= a vad lovak].

„*Mind* egy-egy pipacs lett, mikor felöltözött“ (Ar.: NCz. III. É.)

[= a cigány].

„*Mind odaég*, bár van elég

Viz a nagy Dunában“ (Ar.: „Rozgonyiné“)

[= a pogányság].

„Húzd rá! húzd rá! *kiáltja mind*“ (Ar.: „A hegedű“)

végül:

„Oly özön a zsákmány, *mind* el se vihették“ (Ar.: BH. XII. É.).

[E mondatban *mindet* Arany *tárgynak* veszi, azért is tesz mellé hiányjelt. A mint már fentebb említettem, hibásan. A tárgy = a *zsákmányt*, vagy *azt*.]

LEHR ALBERT.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Régi nyelvelmékeink. (Válasz egy kérdésre.) Régi magyar nyelv-
 emlékek nevezük az első nyomtatott magyar könyvek előtti idők-
 ból eredetiben reánk maradt magyar szöveget. Az 1905-ig ismerte-
 ket elsorolta és röviden jellemezte ZOLNAI GYULA a MNY. első három
 füzetében. Számuk 143. Azóta a MNY. még 21-et közölt* az eredeti
 helyesírással (s egy részüket hasonmásban is), ú. m.:

- I. köt. 214. l.: *Bekény Pál levele* 1510-ből Bakócz Tamás esztergomi
 érsekhez (hasonmással).
- I. „ 350. „ *A budai és pesti vámról följegyzések* 1526 előtről.
- II. „ 162. „ *Drágffy János két nyugtatványa* 1514-ből (hason-
 mással).
- II. „ 209. „ *Héderváry István levele* 1530-ból leányához, Héder-
 váry Zsófiához.
- II. „ 210. „ *Héderváry Lőrincz levele* 1531-ből atyjához, Héder-
 váry Istvánhoz (hasonmással).
- II. „ 210. „ *Héderváry György levele* 1532-ből atyjához, Héder-
 váry Istvánhoz.
- II. „ 256. „ *Szőcsényi ingóságok jegyzéke* a XVI. sz. elejéről.
- III. „ 84. „ *Tárczay János levele* 1530-ból Bártfa városa taná-
 csához.
- III. „ 322. és 424. *Batthyány Ferencz levélzáradéka* 1517-ből.
- III. „ 323. l.: *Batthyányak ingóság-jegyzéke* 1521-ből.
- III. „ 433. „ *Becsületbírósi ítélet* 1516-ból.

* Igen szívesen vennék, ha a MNY. olvasói számára valaki ugyanígy
 elsorolná az 1905 óta egyebütt megjelent régi nyelvelmékeinket. SZÉK.

- IV. köt. 463. l.: *Breviáriumi mutatótábla* a XV. sz. végéről.
 VI. „ 20. „ *Máriabesnyői töredék* az 1480. és 1510. közti időből.
 VI. „ 229. „ *Batthyány Ferencz levele* 1524-ből leányához.
 VI. „ 448. „ *Petróczy Pál levele* 1526-ból Batthyány Ferenczhez.
 VII. „ 204. „ *Thaly-nyelvemlék* a XVI. sz. első negyedéből (hasonmással).
 IX. „ 85. „ *Fohászzkodásféle* a XV. sz. közepéről.
 IX. „ 86. „ *Suki István menedéklevele* 1508-ból (az Erdélyi Múzeumból).
 IX. „ 443. „ *Vér András följegyzései* a XV. sz. második feléből.
 IX. „ 444. „ *Ábránffy Péter zálogoslevele* 1521-ből. Sz. K.

A Königsbergi Töredék szalagjainak egy helyéről. A KTSz. b) lapocskáján, alulról a 6. sorban NAGY GYULA szerint ez van: *hamar lesszel* s ezt így olvassa: *hamar leszel* (l. Akad. Ért. VI, 24, 25, 29). NAGY GYULA szövegmegállapítását elfogadja ZOLNAI GYULA is, és szerinte e hely korabeli ejtése: *hamar lészél* (l. a többek közt Nyr. XXIV, 115). Azon a hasonmáson, a mely az Akad. Ért. VI, 576—577. lapja közé téve jelent meg, a kérdéses hely betűhíven ez: *hamar beffce l*. Ezt SZILÁDY ÁRON így olvassa: *hamar bészél* (l. Akad. Ért. VI, 576). A KTSz. eredeti kéziratát nem láthattam; az a hasonmás pedig, melyet nem régen dr. HORVÁTH CYRILL készítettett Königsbergben, e mondatnál annyira homályos, hogy a kérdéses helyek olvasását végérvényesen eldönteni nem lehet. Egyet azonban kétségtelenül meg lehet állapítani, s ez az, hogy *leszél*-t olvasnunk e helyen semmi szín alatt sem szabad. A *leszek* igének ugyanis régen az egyes 2. személye így hangzott: *lesz*, alakv.: *leszi*, *léssz*, *léssész*, *léssesz*, *leszesz*, *leszesz* l. (PÁNYI V.: Néhány sz hanggal bővülő v-tó codexeinkben 12; MELICH, NyK. XL, 377), *lissz* (vö. SYLV. ÚjTest. I, 80, 106, 122, 182, II, 2, 87, 147, írva *lissz* ∞ *lissz*; HEYDEN-SYLV. *lyysz*). A mai *leszél* (alakv.: *leszel*, *lesző* stb.) alak nem régibb a XVIII. század második felénél s analogia útján keletkezett a régibb *lész* helyett (l. NyF. XXVIII, 45). Ha a KTSz.-ban a *leszel* előfordulna, akkor a KTSz. csak hamisítvány lehetne. Pedig erről szó sem lehet. De nem olvasható a szó *bészélnék* sem, először azért nem, mert a *beszél* első e-je soha a nyelvtörténetben zárt nem volt s ma sem az, másodszer azért nem, mert a *beszél* a régibb nyelvben általában *beszéli* alakban jelenik meg, de ez kisebb hiba. Hogy mi hát a kérdéses hely, mi sem tudjuk megmondani. Igen valószínű, hogy e helyen egy szó ketté van vágva s ma már nem lehet megmondani, milyen szótág esett a könyvkötő gyalujának áldozatul.* K. P.

Birákok. Ismeretes dolog, hogy az ország több vidékén a „falu előljárói“-t *birákok*nak nevezik. Az alakot eddig Győr vidékéről, továbbá Veszprém és Udvarhely megyékből jegyezték fel (l. MTsz. I, 135, II, 1093). A *bíró* ∞ *birák*-féle alak pleonastikus többséről többször volt szó az irodalomban, l. Nyr. XIII, 4, 121. A *birákok* alak azonban megvan már a régi nyelvben is. MAGYARI ISTVÁN „Az országokban való sok romlásoknak okairól“ cz. művében írja a következőt (l. FERENCZI ZOLTÁN kiadását a 130. lapon): „... Isten... azt mondgya Moyses által az tőrueny teüdknec: Az artatlant és az

* Vö. Már SIMONYI is említi, NyK. XXV, 48.